

УДК 33:001.9

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ В СИСТЕМІ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Світлична В.Л., Бутенко І.А.

У статті розглянуті основні підходи до вивчення понятійного апарату щодо формування категорій економічний, кадровий та трудовий потенціали. Проаналізовані відмінності та загальні риси категорій кадровий та трудовий потенціал. Запропонована модель економічного потенціалу підприємства, яка включає об'єктні та суб'єктні складові

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає створення сучасного промислового комплексу, здатного стати запорукою її сталого економічного зростання. Промисловість є провідною сферою господарювання держави та визначає рівень її економічного розвитку, значною мірою обумовлює соціально-економічне становище суспільства. У зв'язку з цим постають завдання, пов'язані із забезпеченням промислових підприємств кваліфікованими працівниками, а оптимальність пріоритетів та механізмів кадрового забезпечення розглядається як передумова виконання промисловим сектором економіки своїх функцій. Особливої гостроти ці питання набувають в період переходу України на якісно новий рівень – ринкові відносини та на шляху вступу до Європейського Союзу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженням сутності, складових економічного потенціалу, а також кадрового потенціалу як однієї з його складових займалися вітчизняні та закордонні вчені. Серед яких хотілося б виділити: Ансоффа І., Балабанова Л.В., Бочевського Б.Є., Валееву Ю.С., Гриньову В.Н., Дунаєву Ю.Н., Дмитрієву Л.Н., Краснокутську Н.С., Мінаєву О.А. та ін. Не дивлячись на великий вклад по дослідженню цієї проблематики, запропоновано багато наробок, але не існує єдиного бачення структури та складових потенціалу підприємства, а також не має загальноприйнятого визначення категорій кадрового та трудового потенціалів.

Мета дослідження. Визначення місця кадрового потенціалу в системі складових економічного потенціалу підприємства.

Результати дослідження. Економічну категорію «потенціал» як об'єкт наукового пізнання, цілеспрямованого формування і ефективного використання в широкому науковому вжитку почали використовувати у кінці 70-х на початку 80-х років ХХ ст. У наукових працях, присвячених теорії потенціалів, наводять широкий спектр їх характеристик: економічний, науково-технічний, виробничий, трудовий, природно-ресурсний, а останнім часом дедалі частіше трапляються такі поняття як підприємницький потенціал, інтелектуальний, фінансовий, інноваційний [3, с.235].

Підприємство розглядається як відкрита економічна система і вивчається через категорію «потенціал підприємства», яку прийнято розглядати як тотожну категорію «економічний потенціал підприємства».

Поняття «економічний потенціал» отримало розвиток після того, як технічний фактор, як джерело великого ефекту, було вичерпано і стало більше уваги приділятися людському факторові. «Під економічним потенціалом необхідно розуміти сукупність всіх ресурсів підприємства і спроможність персоналу до їхнього ефективного використання» [3, с.236].

Будову, елементний склад, принцип формування й розвитку економічного потенціалу підприємства розкриває його структура – «...як відносно стійкий спосіб організації елементів економічного потенціалу, що розкриває його. Оптимальна структура потенціалу повинна мати мінімальну кількість компонентів, але, разом з тим, вони повною мірою повинні виконувати задані функції. Структура економічного потенціалу підприємства повинна характеризуватися наступними основними рисами: стійкістю, стабільністю, гнучкістю, пропорційністю, збалансованістю, ін.» [2, с.101].

В економічній літературі запропоновані різноманітні підходи до визначення структури потенціалу підприємства. Найчастіше авторами при визначенні економічного потенціалу використовувалася така структурна компонента: як ресурсна. І. Ансофф зазначав, що «потенціал для досягнення цілей організації в майбутньому є одним з кінцевих продуктів стратегічного управління. Стосовно фірми цей потенціал полягає з боку «входу» - у фінансових, сировинних, людських ресурсів й інформації; а з боку «виходу» - виробленої продукції і послуг, випробуваних з точки зору потенційної прибутковості; з набору правил соціальної поведінки, дотримання яких дозволяє, організації постійно добиватися своїх цілей» [6, с.63].

Балацький О.Ф. при вивченні поняття економічного потенціалу підприємства розглядає його, як «сукупну здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу корисності, відповідного потребам суспільства на певному етапі його розвитку» [1, с.45].

У Великому економічному словнику під редакцією Борисова А.Б. «економічний потенціал підприємства» визначається як «джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути приведені в дію та використані для досягнення певної мети» [9, с. 547].

Савченко М.А. також виділяє ресурсний підхід у визначенні економічного потенціалу підприємства, але трактує його як складну економічну систему функціональних відносин між елементами реального і потенційного рівнів розвитку підприємства, що відбиває його готовність у певний час мобілізувати ресурсні можливості для досягнення поставлених цілей з максимальною ефективністю у процесі оптимальної взаємодії з зовнішнім середовищем [10, с.97].

Дещо рідше науковці під «економічним потенціалом підприємства» вважають здатність використовувати власні ресурси. Так, наприклад, О.С.

Федоніна, І.М. Репіна, О.І. Олексюк вважають, що основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси [8, с.112].

Марушков Р.В. в своїх дослідженнях виділяє економічний потенціал підприємств, як «...здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування і досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів [5, с.16].

Люкшинов А.Н. також притримується поглядів, що «економічний потенціал підприємства», слід розглядати, як «здатність підприємства використовувати свої ресурси» та висловлює це в такий спосіб: «це сукупність можливостей підприємства з випуску продукції (надання послуг). Крім внутрішніх змінних, він включає в себе і загально-організаційні можливості керівництва – управлінський потенціал» [4, с.212]

Результати порівняльного аналізу структурних компонентів поняття «економічний потенціал підприємства» свідчать про те, що автори (у більшості) при визначенні категорії використовують ресурсний підхід. Серед них, більшість дослідників основними елементами потенціалу виділяють наявність ресурсної складової та потенційної можливості її використання. Меншість вчених розглядає «економічний потенціал підприємства» як взаємопов'язану сукупність ресурсів та можливостей підприємства, яка визначає перспективи його діяльності [7, с.145].

При цьому, як структурні елементи потенціалу, науковці виділяють такі його складові: виробничо-технологічний потенціал, фінансово-економічний потенціал, трудовий потенціал, інноваційний потенціал.

Існують і більш широкі поняття структури потенціалу підприємства, доповнені описом систем збирання, обробки й використання інформації, досвіду господарювання, використаної енергії тощо. Однак, потрібно зазначити, що ресурсний підхід не дає повної характеристики потенціалу підприємства.

Погляди різних вчених на складові економічного потенціалу підприємства представлені у табл. 1.

З нашої точки зору, при характеристиці потенціалу підприємства як системи, необхідно використовувати комплексний підхід, який дозволяє розглядати його як поєднання таких елементів як об'єктні та суб'єктні складові, рис. 1.

На рис. об'єктні складові формують матеріально-речовину частину потенціалу підприємства, їх споживають і відтворюють в тій чи іншій формі в процесі функціонування. До них віднесемо такі потенціали: виробничо-технологічний, інвестиційний, інноваційний.

Суб'єктні складові формують передумови, загальногосподарські і

Таблиця 1

**Підходи різних авторів до структури економічного потенціалу
промислового підприємства**

Автори	Складові економічного потенціалу підприємства											
	Інвестиційний потенціал	Інноваційний потенціал	Інформаційний потенціал	Маркетинговий потенціал	Науково-технічний потенціал	Природно-ресурсний	Виробничо-технологічний	Ринковий потенціал	Трудовий (кадровий)	Управлінський потенціал	Фінансовий потенціал	Екологічний потенціал
Валєєва Ю.С., Ісаєва Н.С.							+				+	+
Лисін Б.К., Фридлянов В.Н.		+			+		+		+		+	
Мінаєва О.А.					+		+	+	+		+	+
Некрасова Є.В.		+					+	+		+	+	
Осіпов П.В.	+	+		+		+	+		+	+	+	
Поташова Г.Л.	+	+		+	+		+	+	+			
Федоренко М.В.							+		+			
Хорєв А.І., Колеснікова Є.Ю.	+	+	+	+				+		+	+	
Хупавко Л.І.		+			+	+	+	-	+		+	
Чуб Б.А.	+	+				+			+			

соціальні фактори споживання об'єктних складових. За своїм впливом на розвиток основних факторів виробництва та ефективність їх функціонування, економічної системи в цілому вони набувають вирішального значення. До суб'єктних складових потенціалу підприємства віднесемо науково-технічний, управлінський, маркетинговий потенціали. До потенціалів, які однозначно не можна

Рисунок 1. Структура складових економічного потенціалу підприємства

віднести ні до об'єктних ні до суб'єктних, віднесемо інформаційний та інфраструктурний.

Потенціал технологічного персоналу, як ресурс, враховує наявні і приховані можливості робочої сили, задіяної у технологічному процесі підприємства для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг).

Управлінський потенціал представляє навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку економічної системи підприємства.

Кадровий потенціал характеризує рівень можливостей працівників та їх здатність до взаємозв'язків між працівниками та взаємодії з іншими складовими потенціалу підприємства

Цей потенціал відіграє важливу роль у діяльності підприємства, від рівня його використання та збалансованості залежать досягнуті конкурентні переваги, високі кінцеві показники, забезпечення сталого розвитку підприємства. Особливе значення має те, що ця складова здатна реагувати на динамічні зміни як внутрішнього, так і зовнішнього господарського середовища, поєднувати усі компоненти економічної системи підприємства.

Висновок. За результатами вивчення світового і вітчизняного досвіду щодо визначення економічного потенціалу та його складових з акцентом на вагомості кадрового потенціалу, можна зробити висновок, що при дослідженні будь-якого потенціалу необхідно використовувати

комплексний підхід. Такий підхід дозволив розглядати економічний потенціал підприємства як поєднання об'єктних і суб'єктних складових. Кадровий потенціал, у свою чергу, складається із технологічного персоналу (об'єктна складова) і управлінського потенціалу (суб'єктна складова).

Література:

1. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
2. Крушельницька О.В. Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навчальний посібник. — К., «Кондор». — 2003.-296с.
3. Мельникова В.І., Мельникова О.П., Сідлярчук Т.В., Тур І.Ю., Шведова Г.М. Національна економіка. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури/ - 2011. - 248 с. // http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/natsionalna_ekonomika_-_melnikova_vi
4. Менеджмент організації: підручник / за аг.редакцією Л.І. Федулової. – К.: Либідь, 2003. – 448с.
5. Мурашко М.І. Кадрова політика та основи управлінської діяльності. – Чернігів.: Чернігівські обереги, 2005. – 231 с.
6. Саакян А. К., Зайцев Г. Г., Лашманова Н. В., Управление персоналом в организации. Кадровая политика. Мотивация. Структура: Учебное пособие. – М.: ПИТЕР. – 2002. -176с.
7. Управление персоналом организации. Учебник/под ред. А.Я.Кибанова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 638 с.
8. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олесюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2004. - 316 с.
9. Хміль Ф.І. Управління персоналом: підручник / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2006. – 488с.
10. Щёкин Г.В. Основы кадрового менеджмента: Учебник / Г.В. Щёкин. – 3-е изд. перераб. и доп. – К.: МАУП, 1999. – 288с.

Abstract

Svitlichna V.L. Butenko A.I.

Human resources potential in the system of constituents of economic potential of enterprise

In the articles considered the basic going is near the study of concept vehicle in relation to forming of categories economic, human resources and labour potentials. The analysed differences and general lines of categories are human resources and labour potential. Offered model of economic potential of enterprise, which includes objective and subject constituents